

Bergen, 22.06.2021

NOTAT

Tysdag 9. april 2021 var Kulturverntenesta i Nordhordland ved Museumssenteret i Hordaland på synfaring til gnr 137, bnr 14 i Alver kommune. Bakgrunn for synfaringa var at eigar ville ha ei vurdering av kulturminneverdi, tilstand og eventuelle tiltak. Haakon Aase tørrmuring vurderte tilstand og tiltak.

Når ein i Nordhordland nemner jordkjellar, eller potetkjellar, tenkjer dei fleste på ein frittliggande kuppelforma steinkonstruksjon dekt med torv. Mange vil og vite at desse jordkjellarane har vore nytta til frostfri lagring av grønsaker og poteter heilt opp til vår tid. Desse konstruksjonane finns i variantar over heile landet, men denne typen som er mura med utkragingsteknikk finn ein nesten berre knytt til kystlandskapet på Vestlandet.

Det er ikkje gjennomført nokon registrering av kor mange kjellarar av denne typen som finns på Vestlandet, men det er gjort kvalifiserte overslag i samband med ulike kulturminneregistreringar i nokre kommunar i mellom anna Rogaland og Vestland. I tidlegare Radøy kommune, som var ei av dei sju Norhordlandskommunane, er det gjort eit overslag over kor mange jordkjellarar dei hadde: «Me har ikkje fullstendig oversikt over alle jordkjellarar i kommunen. I Sefrak-registeret for Radøy er det registrert kring 130 potet/-jordkjellarar, anten ståande eller ruiner. Når me veit at store område av Radøy ikkje er sefrak-registrert og at alle jordkjellarar i dei områda som er registrerte heller ikkje er med i sefrak, kan me nok gissa på at det er meir enn 200 jordkjellarar i kommunen.» (utkast til Kulturminneplan for Radøy- 2017). Vi veit at i dei andre kystkommunane i regionen er tettleiken om lag like stor; det var ein jordkjellarar på nesten kvar gard; somme stader til og med to. Dette seier noko omfanget av eit typisk kvardagskulturminne, og kva det har hatt å seie for daglegliv og driftsform, og står i kontrast til kva merksemd jordkjellarane har fått til no.

Jordkjellaren på gnr 137 bnr 14 i Alversund er uvanleg stor og er ein sokalla krosskjellar; dvs at grunnplanet er krossforma. Innvendes er kjellaren kalka og er framleis godt brukande til det føremålet den var bygd for; frostfri lagring av poteter og grønsaker.

Museumssenteret i Hordaland
Salhusvegen 201
5107 Salhus

kulturverntenesta@muho.no
941 72 250

Org. nr. 971 349 743

muho.no

M U KULTURVERNTENESTA H O I NORDHORDLAND

Trass i at det er stor tettleik av jorkjellarar i Nordhordland forsvinn det i eit stort tempo. Dette kjem først og fremst av at dei ikkje er i bruk lenger, men og av den grunn at det er eit lite påakta kulturminne. Manglande vedlikehald og rotsprenging frå vegetasjon som veks på kjellarane er nok ei av dei viktigaste fysiske årsakene til at dei forsvinn litt og litt. Det at torvlaget forsvinn og at ein får vassig og frostsprenging er ei anna viktig årsak. Dette er og årsaka til dei skadene som er i ytre mur på kjellaren i Alversund.

Potekjellarane har vore livsviktige faktorar for mattryggleiken til folk i Nordhordland før andre typar kjellarar, kjølerom og kjøleskåp gjorde seg gjeldande. Med bakgrunn i dette kan ein seie at jordkjellaren i Alversund er eit monument over mattryggleik, nøysemd, økologi og bærekraft og er med det eit aktuelt og viktig kulturminne.